



Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2022-09-01

22.12.2022.

Attaisnotas personas datu glabāšana Sodu reģistra arhīvā
visā tās mūža garumā neatbilst Satversmei

Satversmes tiesa 2022. gada 22. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-09-01 “Par Sodu reģistra likuma 23. panta 1. punkta, ciktāl tas attiecas uz ziņām par attaisnoto personu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

APSTRĪDĒTĀ NORMA

Atbilstoši Sodu reģistra likuma 23. panta 1. punktam Sodu reģistra arhīva datubāzē glabā ziņas par personu, kurai dzēsta vai noņemta sodāmība, personu, pret kuru uzsāktais kriminālprocess ir izbeigts, attaisnoto personu, personu, kurai piemērotais audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis ir izpildīts, personu, kurai piemērotais medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis ir atcelts, – gadu pēc tam, kad no ledzīvotāju reģistra saņemtas ziņas par personas nāvi, bet ne ilgāk kā 100 gadus pēc personas dzimšanas.

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMA

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96. pants:
“Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Administratīvās rajona tiesas izskatīšanā ir administratīvā lieta, kas ierosināta pēc kriminālprocesa ietvaros attaisnotas personas pieteikuma.

Attaisnotā persona lūdz Administratīvo rajona tiesu atzīt lekšlietu ministrijas Informācijas centra faktisko rīcību, uzglabājot informāciju par šo personu Sodu reģistra arhīva datubāzē, par prettiesisku un atlīdzināt personai radīto nemantisko kaitējumu.

Administratīvā rajona tiesa norāda, ka saskaņā ar apstrīdēto normu ziņas par attaisnoto personu faktiski ir glabājamas Sodu reģistra arhīva datubāzē visa personas mūža garumā. Šāds tiesiskais regulējums nesamērīgi ierobežojot Satversmes 96. pantā ietvertās personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, jo tas neatbilstot Sodu reģistra izveides mērķiem un fiziskas personas datu apstrādes principiem krimināltiesību jomā.

TIESAS SECINĀJUMI

Satversmes tiesa secināja, ka konkrētas kriminālprocesā attaisnotās personas datu glabāšana Sodu reģistra arhīva datubāzē visa mūža garumā ir atzistāma par personas datu apstrādi un tādējādi ierobežo šai personai Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. [10.]

Šāds ierobežojums ir vērsts uz, pirmkārt, sabiedrības drošības aizsardzību, jo Sodu reģistra arhīva datubāzē glabātos datus var izmantot, lemjot par kriminālprocesa atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem vai spēkā stājušos nolēmumu izskatīšanu no jauna. Otrkārt, šos datus var izmantot arī pati persona, lai saņemtu oficiālu apstiprinājumu tam, ka šī persona ir attaisnota, un pieprasītu atlīdzinājumu par tai kriminālprocesā nodarīto kaitējumu. [14.3., 14.4., 17.2.]

Tomēr abus iepriekš minētos mērķus var sasniegt ar personas mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Pirmkārt, Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem iespējama tikai Krimināllikumā noteiktajos noilguma termiņos, kas lielākajā daļā gadījumu ir divi līdz piecpadsmit gadi no nozieguma izdarīšanas dienas atkarībā no nozieguma smaguma. Tātad, visā attaisnotas personas mūža

garumā glabājot tās datus Sodu reģistra arhīva datubāzē, šie dati tiek apstrādāti daudz ilgāk nekā nepieciešams. Savukārt spēkā stājušos nolēmumu izskatīšana notiek uz advokāta vai prokurora pieteikuma pamata, taču šāda pieteikuma apsvēršanai advokāta vai prokurora rīcībā jau ir jābūt informācijai par konkrētiem būtiskiem materiālo vai procesuālo likuma normu būtiskiem pārkāpumiem. Tātad Sodu reģistra arhīva datubāzē esošo ziņu apstrādei nav izšķirošas nozīmes. Turklāt šādi gadījumi ir ārkārtīgi reti, tiem ir izņēmuma raksturs. [18.]

Otrkārt, aizskarto personas subjektīvo tiesību aizsardzība citstarp saistībā ar kriminālprocesā nodarīto kaitējumu pamatā ir atkarīga no pašas personas lēmuma. Persona var izvēlēties arī neīstenot savas tiesības, kā arī pieprasīt savu datu dzēšanu. Tādējādi personai pašai ir tiesības pieņemt lēmumus attiecībā uz saviem datiem pat tad, ja šie lēmumi vēlāk apgrūtina tās iespējas izmantot savas tiesības. Attiecīgi tad, ja nepastāv cits pamatots datu glabāšanas nolūks, valstij nav pamata glabāt būtisku personas datu apjomu ar tādu atrunu, ka personai šie dati kādā brīdī varētu būt noderīgi. [18.]

Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs.

Visbeidzot, Satversmes tiesa lietas izskatīšanas gaitā arī konstatēja, ka tiesībaizsardzības iestādes Sodu reģistra arhīva datubāzē esošos datus par kriminālprocesā attaisnotu personu izmanto, lai, piemēram, nākotnē izvirzītu versijas par notikumā iesaistītajām personām, noskaidrotu personas saikni ar noziedzīgo vidi, sniegtu informāciju par personas reputāciju vai veiktu personas datu padziļinātu pārbaudi operatīvās darbības ietvaros. Tomēr šādu darbību veikšana attiecībā uz attaisnotām personām ir nepieļaujama, jo faktiski prezumē nevainīgas personas iesaisti noziedzīgā nodarījumā, lai gan par to ir attaisnojošs tiesas spriedums. [15.]

Attiecībā uz personām, kuras jau uzsākušas savu tiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, apstrīdētā norma atzīta par spēkā neesošu no to pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. Savukārt attiecībā uz pārējām personām – no 2023. gada 1. jūlija, jo likumdevējam ir

nepieciešams laiks, lai pieņemtu personas datu apstrādes pamatprincipos balstītu tiesisko regulējumu, kas pieļautu kriminālprocesā attaisnotas personas datu apstrādi, ja tāda nepieciešama. [19.]

- **Satversmes tiesa nosprieda:**

1. Atzīt Sodu reģistra likuma 23. panta 1. punktu, ciktāl tas attiecas uz ziņām par attaisnoto personu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un spēkā neesošu no 2023. gada 1. jūlija.

2. Attiecībā uz attaisnotām personām, kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, atzīt Sodu reģistra likuma 23. panta 1. punktu, ciktāl tas attiecas uz ziņām par attaisnoto personu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un spēkā neesošu no personas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams un tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2022/03/2022-09-01_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv. Aicinām sekot līdzi informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](https://twitter.com/Satv_tiesa) un tiesas *Youtube* kanālā.

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803